The Provincial Hero Worshiping: Invented Ritual and Cultural Identity

Submitted date: 11 October 2025
Revised date: 2 March 2026
Accepted date: 20 March 2026

Prasirt Runra[1*]

Abstract

Background and objective (s): The research for this article aimed to study the ritual creation and the construction of identity in "Provincial Hero Worship", focusing on the impact on both the "creators" and the "participants" of the rituals. The study sought to explore the cultural meanings of the rituals from a folkloristic perspective.

Methodology: The study employed two types of data. First, historical documents concerning the histories and heroic deeds of 20 provincial heroes. Second, field data were collected from annual "Provincial Hero Worship" in 20 provinces between 2023 and 2025, including interviews with the "creators" and "participants" of the rituals. Data analysis was conducted using the concepts of invented tradition and identity construction.

Main result: The findings indicate that "Provincial Hero Worship" emerged after the construction of provincial hero monuments. The ceremonies can be characterized as invented rituals that convey meaning through symbolic objects, symbolic behaviors and symbolic spaces. These rituals reflect a key aspect of identity: the sanctified persona of the provincial heroes. The "creators" of the rituals aim to transmit local values to the

[1] Department of Thai Languages, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand.
* Corresponding author prasirt.r@arts.tu.ac.th
This article is part of the research entitled "The provincial hero Worshiping: Invented ritual and Cultural identity construction"

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

"participants." However, limitations in cooperation between governmental agencies and local communities have resulted in the gradual erosion of traditional local identities, which have become absorbed into state-organized ceremonial formats.

Relevance to Thai Studies: This study enhances the understanding of the cultural significance of rituals in Thai society, illustrating how state-centric historical narratives are integrated into ritual practices. The study also highlights the use of rituals as instruments for promoting tourism and supports the notion of registering cultural knowledge as intangible heritage. In terms of social practice, the study contributes to understanding rituals, traditions and festivals in accordance with the policies of the Ministry of Culture.

Conclusion: "Provincial Hero Worship" are an invented rituals that reflects the historical and local identity associated with the sanctified "city fathers" embodied in the spirits of provincial heroes. The rituals have the potential to support local economic development and tourism.

Keywords: provincial heroes; cultural identity; local; invented ritual

“พิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด” : พิธีกรรมประดิษฐ์กับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

Submitted date: 11 October 2025 | *Revised date:* 2 March 2026 | *Accepted date:* 20 March 2026

◆ ประเสริฐ รุนรา[1*]

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: บทความนี้มุ่งศึกษาพิธีกรรมประดิษฐ์กับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของ “พิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด” ที่มีอิทธิพลมาจาก “ผู้สร้าง” และ “ผู้เสพ” พิธีกรรม เพื่อนำเสนอความหมายเชิงวัฒนธรรมในมุมมองทางคติชนวิทยา

ระเบียบวิธีวิจัย: ในบทความนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลวิจัย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ข้อมูลเอกสารโบราณที่เกี่ยวกับประวัติและวีรกรรมของวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดจำนวน 20 องค์ 2) ข้อมูลภาคสนาม โดยเก็บข้อมูลพิธีบูชาวีรบุรุษ เจ้าเมืองประจำจังหวัดในงานบวงสรวงประจำปี จำนวน 20 จังหวัด ระหว่างปี 2566 – 2568 และสัมภาษณ์ “ผู้สร้าง” และ “ผู้เสพ” พิธีกรรม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยแนวคิดพิธีกรรมประดิษฐ์ (invented tradition) และแนวคิดอัตลักษณ์ (identity)

ผลการวิจัย: ผลการศึกษาพบว่าพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดเกิดขึ้นภายหลังการสร้างอนุสาวรีย์วีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด มีลักษณะเป็นพิธีกรรมประดิษฐ์ที่ประกอบสร้างความหมายผ่านวัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์ และพื้นที่สัญลักษณ์ พิธีกรรมสามารถสะท้อนอัตลักษณ์สำคัญ คือ ความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ “ผู้เสพ” ของวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด ซึ่ง “ผู้สร้าง” พิธีกรรมต้องการนำเสนอความเป็นท้องถิ่นนิยมไปสู่ “ผู้เสพ” แต่ด้วยข้อจำกัดเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคประชาชน ส่งผลให้อัตลักษณ์ท้องถิ่นดั้งเดิมถูกกลืนหายไปกับรูปแบบการจัดพิธีแบบรัฐ

[1] สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประเทศไทย

* Corresponding author prasirt.r@arts.tu.ac.th

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “พิธีบูชาเจ้าเมืองประจำจังหวัด : พิธีกรรมประดิษฐ์กับการประกอบสร้างอัตลักษณ์เชิงความหมายวัฒนธรรม”

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

ความเกี่ยวข้องกับไทยศึกษา: บทความนี้ทำให้เข้าใจความหมายเชิงวัฒนธรรมของพิธีกรรมในสังคมไทย การเลือกใช้ประวัติศาสตร์รัฐชาติร่วมสมัยเชื่อมโยงกับการประกอบพิธีกรรม และยังสะท้อนให้เห็นการนำพิธีกรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมเศรษฐกิจซึ่งเป็นผลพวงมาจากแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดพิธีกรรมส่วนหนึ่งยังสนับสนุนแนวคิดการขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ด้านแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ตามนโยบายกระทรวงวัฒนธรรม

บทสรุป: "พิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด" เป็นพิธีกรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับความเป็น "เจ้าเมือง" ของดวงวิญญาณวีรบุรุษศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัด ทั้งความเชื่อในดวงวิญญาณวีรบุรุษศักดิ์สิทธิ์ของมวลชนยังช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น

คำสำคัญ: วีรบุรุษประจำจังหวัด; อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม; ท้องถิ่น; พิธีกรรมประดิษฐ์

บทนำ (Introduction)

ในสังคมไทยปัจจุบัน ปรากฏการณ์พิธีกรรมบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่ภาครัฐและประชาชนให้ความสำคัญอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้ฝ่ายรับผิดชอบกิจกรรมมักจะเป็นหน่วยงานฝ่ายปกครองส่วนจังหวัดร่วมกับหน่วยงานภาครัฐสำคัญในจังหวัดเป็นผู้ออกทุนสนับสนุนจัดงาน หรือในบางครั้งก็เป็นการระดมทุนจากภาคเอกชนท้องถิ่นในรูปแบบการร่วมกันจัดงาน ทั้งนี้รูปแบบในการจัดกิจกรรมมักจัดเป็นโครงการที่สัมพันธ์กับการประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ประจำจังหวัดและการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดด้วย โครงการในลักษณะดังกล่าวนี้เมื่อมีการจัดอย่างต่อเนื่องก็จะพัฒนารูปแบบจนกลายเป็นพิธีกรรมประจำปีในที่สุด

พิธีกรรมถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่กลุ่มคนสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อนำความคิดและความเชื่อ ทั้งนี้ Robert L. Winzeler (2008, p.131) ได้ให้ความหมายของพิธีกรรมสรุปได้ว่า พิธีกรรมเป็นพฤติกรรมทางศาสนาตามจารีตประเพณี การกระทำ หรือกิจกรรม อีกส่วนหนึ่งก็เป็นความเชื่อ ความศรัทธาหรือหลักอนุมาน การมีความศรัทธาหรือความเชื่อในเทพเจ้าเป็นส่วนหนึ่งของความคิดที่เป็นจิตสำนึกภายใน ทั้งนี้ในระหว่างการปฏิบัติพิธีกรรมตามขั้นตอนวิธีการบางอย่าง หากบุคคลยอมรับความเชื่อหรือศรัทธาแล้วก็จะเปล่งเสียงออกมา แม้จะเบา หรือเร็วจนสิ่งที่พูดนั้นไม่มีใครอื่นได้ยินก็ตาม ก็เรียกได้ว่ามีส่วนร่วมในพิธีกรรมด้วย ดังนั้นการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมจึงหมายถึงการยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ทั้งทางกาย วาจา และใจ

หากพิจารณาในองค์ประกอบพิธีกรรมถือเป็นการแสดงออกถึงสัญลักษณ์การสื่อสารความเชื่อ ดังนั้นช่วงเวลาการจัดพิธีกรรมบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองในแต่ละจังหวัดก็ถือได้ว่าเป็นสื่อความเชื่อของชุมชนอย่างหนึ่ง เพราะมีกำหนดเวลาจัดพิธีในวันต่างกันขึ้นอยู่กับแต่ละจังหวัดกำหนด แต่มักจะมีการผูกโยงกับชุดความเชื่อวีรบุรุษในรูปแบบใดแบบหนึ่ง เช่น บางจังหวัดเลือกจัดพิธีกรรมในโอกาสที่สัมพันธ์กับวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันงานกาชาด วันฉลองประจำปี หรือจัดร่วมกับพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อหลักเมือง แต่ในอีกหลายจังหวัดก็เลือกวันจัดงานที่สอดคล้องกับชีวประวัติของบุคคลสำคัญที่เรียกว่า "ดวงวิญญาณเจ้าเมือง" โดยอาจจะจัดให้ตรงตามวันคล้ายวันเกิด วันครบรอบวันเสียชีวิต หรือวันที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

ทั้งนี้การสักการะ "ดวงวิญญาณเจ้าเมือง" ในแต่ละจังหวัดก็มีลักษณะที่หลากหลาย ในบางจังหวัดเป็นพิธีบูชาเจ้าเมืองคนแรก บางจังหวัดเป็นพิธีบูชาบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ชาติไทย บางจังหวัดเป็นพิธีบูชาบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือบางจังหวัดเป็นพิธีกรรมบูชาบูรพมหากษัตริย์บางพระองค์

ในสถานะ "พ่อเมือง" หรือ "แม่เมือง" ซึ่งวีรบุรุษเหล่านั้นผ่านกระบวนการเลือกสรรและกำหนดจากส่วนท้องถิ่น กระทั่งนำไปสู่การสร้างอนุสาวรีย์ อย่างไรก็ตามประวัติ "ดวงวิญญาณเจ้าเมือง" ของแต่ละจังหวัดล้วนแต่สัมพันธ์กับเรื่องราวของวีรกรรมความยิ่งใหญ่ในฐานะวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดทั้งสิ้น ดังนั้นในงานวิจัยนี้จะเรียกพิธีกรรมนี้ว่า "พิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด"

หากพิจารณาตามแนวกรอบการวิเคราะห์วีรบุรุษในมุมมองทางคติชนวิทยาจะพบว่า พิธีกรรมบูชาหรือบวงสรวง "ดวงวิญญาณเจ้าเมือง" ที่หน่วยงานส่วนจังหวัดนำเสนอในฐานะวีรบุรุษในแต่ละท้องถิ่นอาจมีบทบาทที่เห็นได้ง่ายที่สุด คือ การจัดงานในลักษณะพยายามหลอมรวมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของภาคประชาชนในจังหวัด โดยมีจุดประสงค์สร้างความสมานสามัคคี หรือเป็นการรวมใจกลุ่มข้าราชการกับภาคประชาชนที่อาจต้องอาศัยอยู่กับระบบและนโยบายภาครัฐส่วนจังหวัด

ผู้วิจัยสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับสำนึกการรับรู้เกี่ยวกับวีรบุรุษของกลุ่มชนในสังคม พบว่าพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด อาจเป็นเครื่องมือทรงพลังทางสังคมที่สร้างความสงบ สร้างสำนึกรักท้องถิ่น ซึ่งภาคประชาชนได้รับการปลูกฝังร่วมกันผ่านการนำเสนออัตลักษณ์วีรกรรมของบุคคลสำคัญประจำจังหวัด จนกระทั่งหลอมรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการรู้จำเกี่ยวกับวีรบุรุษท้องถิ่นของตนเอง โดยล้วนเป็นสิ่งที่ภาครัฐนำเสนอผ่านพิธีกรรมที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันกลุ่มคนทำงานหรือวัยรุ่นในปัจจุบันมีการรับรู้เกี่ยวกับวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดของตนเองเช่นเดียวกัน ทว่าความรับรู้นั้นมีลักษณะของการท้าทายและตั้งคำถามเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติที่ภาครัฐส่วนท้องถิ่นพยายามนำเสนอข้อมูลอัตลักษณ์เข้าไปในพื้นที่ต่าง ๆ ได้แก่ ความร่วมมือของชุมชน หมู่บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) ดังนั้นกลุ่มวัยรุ่นอาจจะเข้ามีบทบาทบาทสำคัญในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังการจัดกิจกรรม เช่น การจัดนิทรรศการ การแสดง และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

จากการเก็บข้อมูลเอกสารและภาคสนาม ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองในบางจังหวัดมีภาคประชาชนเป็นผู้นำในการจัดพิธีกรรมบวงสรวงมาอย่างยาวนาน ก่อนที่ภาครัฐจะให้งบประมาณสนับสนุนโครงการในภายหลัง แต่ก็มีอีกหลายจังหวัดเช่นกันที่ภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มจัดพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองก่อนที่ภาคประชาชนจะเข้ามีส่วนร่วมในฐานะผู้เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาพิธีกรรมบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองในฐานะพิธีกรรมที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์ของวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดเพื่อให้เห็นมิติระหว่าง "ผู้สร้าง" กับ "ผู้เสพ" ว่าเข้าใจอัตลักษณ์เดียวกันหรือไม่ หรือเป็นเพียงการประกอบสร้างเพื่อสนองตอบกระบวนการทางนโยบาย

เท่านั้น ตลอดจนภาคประชาชนรับรู้และเข้าใจการประกอบสร้างอัตลักษณ์วีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดผ่านกระบวนการการเรียนรู้พิธีกรรมอย่างไร ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมและสะท้อนให้เห็นพลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ที่ปรากฏในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบงานวิจัยที่ใช้แนวคิด "invented tradition" ในความหมายของพิธีกรรมประดิษฐ์ ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์และสัญลักษณ์ในงานบุญแปดหมื่นสี่พันขันธ์ที่บ้านท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด : การศึกษาในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์" ของพิเภก เมืองหลวง (Muengluang, 2011) สะท้อนให้เห็นว่างานบุญแปดหมื่นสี่พันขันธ์เป็นพิธีกรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่เพื่อเป็นพิธีกรรมประจำปีของเดือนสามโดยมีวัตถุสัญลักษณ์สำคัญ คือ คัมภีร์ใบลานเรื่องแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ และงานวิจัยของประเสริฐ รุนรา (Runra, 2014) เรื่อง "พิธีสวดนพเคราะห์ : พลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน" ที่สะท้อนให้เห็นว่าพิธีสวดนพเคราะห์เป็นพิธีกรรมที่ประกอบสร้างขึ้นใหม่ให้เชื่อมโยงกับพิธีกรรมรับและส่งเคราะห์ในสมัยโบราณ จากงานวิจัยที่กล่าวมาทำให้เห็นได้ว่า "พิธีกรรมประดิษฐ์" เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่มีความหลากหลายและน่าสนใจอย่างยิ่งในสังคมไทย

บทความวิจัยนี้ประยุกต์ใช้แนวคิดของโจเซฟ แคมป์เบลล์ (Campbell, 2003) เพื่ออธิบายการประกอบสร้างความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัด และแนวคิด "invented tradition" ของ Hobsbawm (1983) นำมาปรับใช้อธิบายพลวัตของพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองในฐานะ "พิธีกรรมประดิษฐ์" ซึ่งเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ภาครัฐส่วนจังหวัดมีส่วนสนับสนุนมากที่สุดในสังคมไทย อย่างไรก็ตามในบางครั้งการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของพิธีกรรมบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองมีกระบวนการที่ "ผู้สร้าง" พิธีกรรมมักจะพยามยามออกแบบสัญลักษณ์ในพิธีกรรมให้เป็นรูปแบบสากลเดียวกัน โดยละเลยหรือไม่คำนึงถึงสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนในท้องถิ่นให้การยอมรับ จนอาจทำให้พิธีกรรมถูกลดทอนกลายเป็นประเพณีหรือการละเล่นเฉลิมฉลองมากกว่าพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ในมุมมองของ "ผู้เสพ" พิธีกรรมทั้งในท้องถิ่นและผู้มาเยี่ยมเยือน

การวิจัยเรื่อง "พิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด : พิธีกรรมประดิษฐ์กับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม" สามารถสะท้อนให้เห็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์จากชีวประวัติบุคคลสำคัญ ตำนานหรือเรื่องเล่าท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับการประกอบสร้างอัตลักษณ์วีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด ตลอดจนเห็นกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ผ่านพิธีกรรมประดิษฐ์ที่หลากหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวพันในพื้นที่แห่งพิธีกรรม งานวิจัยนี้จะสะท้อนให้เห็นกระบวนการของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทย ที่สัมพันธ์กับมิติของบุคคล 2 กลุ่ม คือ "ผู้สร้าง" และ "ผู้เสพ" ในปัจจุบัน ตราบใดที่กลุ่ม "ผู้สร้าง" พิธียังสามารถนำเสนอสัญลักษณ์ที่ตรงใจ กลุ่ม "ผู้เสพ" ได้ พิธีกรรมประดิษฐ์นั้นก็อาจมีคุณูปการบางอย่างในฐานะเครื่องมือทางจิตวิญญาณอันทรงพลังที่สามารถหลอมรวมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในสังคมไทยได้

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ในพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด
2. เพื่อวิเคราะห์สัญลักษณ์และอัตลักษณ์สำคัญในการประกอบสร้างพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด

ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology)

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ descriptive study ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ให้เห็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์วีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด พร้อมทั้งพรรณนาให้เห็นการนำเสนอพลวัตทางวัฒนธรรมในลักษณะพิธีกรรมประดิษฐ์ ดังนี้

1) ทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูล เอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติวีรบุรุษในแต่ละจังหวัด และสืบค้นบันทึกเกี่ยวกับพิธีกรรมบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองแต่ละจังหวัด

3) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการเข้าร่วมพิธีกรรมระหว่าง พ.ศ. 2566 -2568

4) วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5) สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ประชากรเป้าหมาย (target population)

หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนในฐานะที่เป็นผู้จัดและผู้ร่วมพิธีกรรมบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด จำนวน 20 จังหวัด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 25.97 ของจำนวนจังหวัดในประเทศไทย เพื่อเป็นตัวแทนภาคละ 5 จังหวัด มีพื้นที่การเก็บข้อมูลดังนี้

ภาคเหนือ จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่

1. เชียงใหม่
2. พะเยา
3. ลำปาง
4. ลำพูน
5. อุตรดิตถ์

ภาคกลาง จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่

6. พิจิตร
7. ลพบุรี
8. จันทบุรี
9. ระยอง
10. ปราจีนบุรี

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

ภาคอีสาน จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่

11. กาฬสินธุ์
12. ขอนแก่น
13. ชัยภูมิ
14. นครราชสีมา
15. อุบลราชธานี

ภาคใต้ จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่

16. ชุมพร
17. นครศรีธรรมราช
18. ภูเก็ต
19. ระนอง
20. สงขลา

การเลือกตัวอย่าง (sampling method)

1. เลือกจังหวัดแบบเจาะจง โดยคัดเลือกจากจังหวัดที่มีพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 3 ปี และจัดโดยหน่วยงานส่วนจังหวัด ทั้งนี้จะพิจารณาจากชื่อวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นอันดับต้น ดังนั้นสัดส่วนร้อยละของจำนวนจังหวัดที่เก็บข้อมูลในแต่ละภาคจึงไม่จำเป็นต้องเท่ากัน เนื่องจากบางภาคมีจังหวัดที่จัดพิธีกรรมหลายจังหวัด ในขณะที่บางภาคมีจังหวัดที่จัดพิธีกรรมน้อย ดังนั้นในงานวิจัยนี้สัดส่วนของจังหวัดในแต่ละภาคจึงมิได้มีนัยสำคัญเรื่องตัวแทนภาค อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นอิทธิพลการประกอบสร้างพิธีกรรมเพื่อการท่องเที่ยวผู้วิจัยได้เลือกสัดส่วนพื้นที่ตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองรอง ร้อยละ 70 เป็นจำนวน 14 จังหวัด และเมืองหลักร้อยละ 30 เป็นจำนวน 6 จังหวัด

2. หน่วยงานส่วนจังหวัดหรือสภาวัฒนธรรมจังหวัด เป็นผู้มีหน้าที่ให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดโดยตำแหน่ง

3. ประชาชนที่ร่วมพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดในจังหวัดที่ใช้เป็นพื้นที่วิจัย

การคำนวณขนาดตัวอย่าง (sample size calculation)

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลวิจัยส่วนประวัติศาสตร์ ตำนานและความเชื่อในพื้นที่จากผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 200 คน จำแนกได้ดังนี้

1. ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 20 แห่ง ผู้ให้ข้อมูล คือ หน่วยงานส่วนจังหวัด หรือกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัด หรือปราชญ์ท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับนับถือประจำจังหวัด 5 คน ต่อ 1 จังหวัด

2. ข้อมูลจากภาคประชาชน จำนวน 100 คน จำแนกเป็น 20 จังหวัด จังหวัดละ 5 คน จำแนกย่อย ได้แก่
   1) ผู้ประกอบพิธี หรือเจ้าพิธี 1 คน
   2) ผู้รับหน้าที่จัดองค์ประกอบพิธี 1 คน
   3) ประชาชนที่เข้าร่วมพิธีกรรม 3 คน

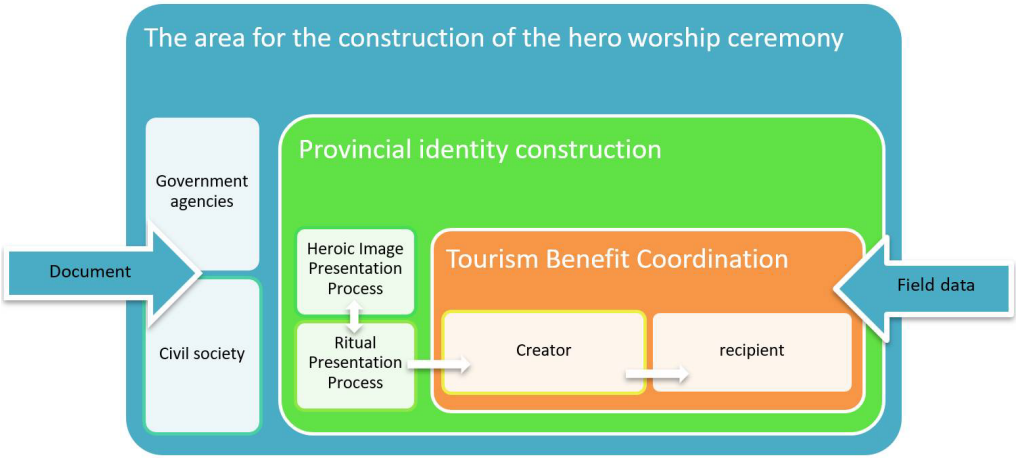

Figure 1: The diagram shows three key concepts: 1) The area for the construction of the hero worship ceremony; 2) Provincial identity construction and 3) Tourism Benefit Coordination used as a framework to create Provincial Hero Worship

ผลการศึกษา (Result)

บทความวิจัยนี้นำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) สืบสานตำนานวีรบุรุษ : การประกอบสร้างความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัด ผลการศึกษาในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงตำนานประวัติศาสตร์ ซึ่งนำไปสู่ การประกอบสร้างพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด 2) สร้างสรรค์พิธีกรรมประจำจังหวัด : ประกอบสร้างพิธีกรรมประดิษฐ์ ผลการศึกษาในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดกับ การประกอบพิธีกรรม และ 3) ความศักดิ์สิทธิ์รูปแบบใหม่ในสังคมไทย : การประกอบสร้างอัตลักษณ์ "เจ้าเมือง" ผ่านพิธีกรรม ผลการศึกษาในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นการนำเสนออัตลักษณ์ประจำจังหวัดเพื่อนำไปสู่อัตลักษณ์ความเป็นรัฐชาติ ดังนี้

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

1. สืบสานตำนานวีรบุรุษ : การประกอบสร้างความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัด

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดของโจเซฟ แคมป์เบลล์ (Campbell, 2003) ที่อธิบายไว้ในหนังสือเรื่อง "The Hero With a Thousand Faces" ซึ่งจำแนกประวัติวีรบุรุษออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ คือ 1) ชีวิตในโลกปัจจุบัน (The Ordinary World) 2) การผจญภัย (The Call to Adventure) และ 3) นำสิ่งวิเศษกลับมา (Return With Elixir) โดยผู้วิจัยรวบร่วมข้อมูลประวัติวีรบุรุษจากหนังสือชุด "วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา" พิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2542-2548 โดยแต่ละเล่มจะมีการเรียบเรียงข้อมูลของแต่ละจังหวัดในเชิงวิชาการ จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร) เนื่องในวโรกาสเจริญพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ จากนั้นผู้วิจัยจัดกลุ่มลักษณะความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัดออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) เจ้าเมืองประจำจังหวัดในฐานะเจ้าผู้ปกครองดั้งเดิม 2) เจ้าเมืองประจำจังหวัดที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์รัฐชาติไทยในฐานะราชวงศ์หรือขุนนาง 3) เจ้าเมืองประจำจังหวัดที่เป็นผู้ก่อตั้งบ้านเมือง 4) เจ้าเมืองประจำจังหวัดที่เป็นบุคคลในตำนานท้องถิ่น และ 5) เจ้าเมืองประจำจังหวัดที่เป็นคนต่างถิ่น ดังตารางต่อไปนี้

Table 1: Category of City Deities

Category of City Deities	Provincial hero	
1. Provincial Rulers as Original Traditional Governors	Phaya Ngam Mueang	Phayao Province
	King Mangrai (Phaya Mangrai)	Chiang Mai Province
2. Provincial Rulers Associated with the History of the Thai Nation-State as Royalty or Nobility	King Narai the Great (Somdet Phra Narai Maharat)	Lopburi Province
	King Sanphet VIII (Somdet Phra Phutthachao Suea)	Phichit Province
	King Taksin the Great (Somdet Phra Chao Taksin Maharat)	Rayong Province Chanthaburi Province
	Prince of Chumphon (Krom Luang Chumphon Khet Udomsak)	Chumphon Province
	Phraya Phichai Dap Hak (Phraya Phichai of the Broken Sword)	Uttaradit Province
	Thao Suranari (Ya Mo)	Nakhon Ratchasima Province
	Thao Thep Krasattri and Thao Si Sunthon	Phuket Province

Category of City Deities	Provincial hero	
3. Provincial Rulers Recognized as Founders of the City	Phraya Chai Sunthon	Kalasin Province
	Phraya Phakdi Chumphon	Chaiyaphum Province
	Chao Pathum Wong Ratsuriyawong	Ubon Ratchathani Province
	Phra Nakhon Si Burirak	Khon Kaen Province
	Phra Phakdi Decha	Prachinburi Province
4. Provincial Rulers Appearing in Local Legends or Folklore	King Si Thammasokarat (Phra Chao Si Thammasokarat)	Nakhon Si Thammarat Province
	Queen Cham Thewi (Phra Nang Cham Thewi)	Lamphun Province
	Phraya Chai Songkhram (Nan Thip Chang)	Lampang Province
5. Provincial Rulers Who Were Non-Local Appointees	Phraya Damrong Sucharit Mahisornpakdi	Ranong Province
	Phraya Wichian Khiri	Songkhla Province

จากตารางข้างต้นผู้วิจัยจะจำแนกการวิเคราะห์การเดินทางของวีรบุรุษตามประเภทเจ้าเมือง เพื่อแสดงให้เห็นเส้นทางร่วมกันของการเป็นวีรบุรุษของเจ้าเมืองแต่ละกลุ่ม ดังนี้

Table 2: The Ordinary World

Traditional Provincial Sovereigns Prior to the Nation-State Era	Original rulers of the polity prior to the emergence of the modern nation-state
Provincial Rulers Linked to the Formation of the Thai Nation-State as Royal or Noble Figures	Either native to, or had resided within, the locality
Founding Provincial Rulers of Cities and Settlements	Pledged allegiance to the Siamese state
Legendary Provincial Rulers in Local Folklore	Recognized for defending the realm or establishing a settlement
Non-Local Provincial Rulers	Outsiders who settled in the area temporarily or permanently

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

1) เจ้าเมืองประจำจังหวัดในฐานะเจ้าผู้ปกครองดั้งเดิม ได้แก่ พญางำเมือง และพญามังรายมีชาติกำเนิดเป็นเจ้าเมืองครองเมืองทางล้านนาดั้งเดิม ทั้งนี้เส้นทางการเป็นวีรบุรุษสำหรับชีวิตในโลกปัจจุบันของเจ้าเมืองประเภทนี้จะเป็นผู้มีอำนาจหรืออิทธิพลดั้งเดิมอยู่ก่อนแล้วในยุคโบราณ

2) เจ้าเมืองประจำจังหวัดที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์รัฐชาติในฐานะราชวงศ์หรือขุนนาง ได้แก่ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (สมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ) เป็นกษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ส่วนสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จมาพักทัพและตั้งค่ายที่เมืองระยองและจันทบุรีเป็นการชั่วคราวเพื่อกลับไปกระทำการอันเป็นวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของชาติ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงได้รับการศึกษาวิชาทหารจากตะวันตก ในช่วงปลายของชีวิตพระองค์ได้เสด็จมาพำนักที่จังหวัดชุมพร ทรงใช้วิชาแพทย์แผนไทยรักษาประชาชนจนเป็นที่เคารพนับถือในฐานะ “หมอพร” พระองค์สิ้นพระชนม์ ณ ตำบลหาดทรายรี จังหวัดชุมพร ส่วนพระยาพิชัยดาบหัก ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร และท้าวสุรนารี (ย่าโม) เป็นขุนนางและภริยาขุนนาง เส้นทางการเป็นวีรบุรุษชีวิตในโลกปัจจุบันของเจ้าเมืองประเภทนี้จะเป็นผู้ที่มีชาติกำเนิดในราชวงศ์หรือขุนนางในสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์

3) เจ้าเมืองประจำจังหวัดที่เป็นผู้ก่อตั้งบ้านเมือง ได้แก่ พระยาชัยสุนทร พระยาภักดีชุมพล เจ้าปทุมวรราชสุริยวงศ์ พระนครศรีบริรักษ์ และพระภักดีเดชะ ล้วนเป็นผู้ที่อพยพจากเวียงจันทร์มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในราชวงศ์จักรี เส้นทางการเป็นวีรบุรุษชีวิตในโลกปัจจุบันของเจ้าเมืองประเภทนี้จะเป็นเชื้อพระวงศ์หรือขุนนางเมืองลาวแล้วกลายเป็นผู้สวามิภักดิ์ต่อรัฐชาติในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

4) เจ้าเมืองประจำจังหวัดที่เป็นบุคคลในตำนานท้องถิ่น ได้แก่ พระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระนางจามเทวี และพระยาไชยสงคราม (หนานทิพย์ช้าง) ล้วนเป็นบุคคลที่ปรากฏในตำนานการก่อตั้งเมืองในฐานะเจ้าผู้ปกครองเมือง เส้นทางการเป็นวีรบุรุษชีวิตในโลกปัจจุบันของเจ้าเมืองประเภทนี้จะเป็นผู้มีปัญญา มีความกล้าหาญและฤทธานุภาพรวมถึงมีภาพลักษณ์เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ที่ศรัทธาในพุทธศาสนา

5) เจ้าเมืองประจำจังหวัดที่เป็นคนต่างถิ่น ได้แก่ พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี และพระยาวิเชียรคีรี เป็นชาวจีนอพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในราชวงศ์จักรี ทั้งนี้เส้นทางการเป็นวีรบุรุษชีวิตในโลกปัจจุบันของเจ้าเมืองประเภทนี้จะเป็นผู้อพยพจากโพ้นทะเล

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

Table 3: The Call to Adventure

Traditional Provincial Sovereigns Prior to the Nation-State Era	Consolidated autonomous towns or founded new settlements
Provincial Rulers Linked to the Formation of the Thai Nation-State as Royal or Noble Figures	Governed provinces or participated in military campaigns on behalf of the nation-state
Founding Provincial Rulers of Cities and Settlements	Fought in military campaigns for the Siamese state
Legendary Provincial Rulers in Local Folklore	Victorious in warfare or instrumental in establishing Buddhism, often commemorated through associations with local historical monuments
Non-Local Provincial Rulers	Acted as saviors of the nation or demonstrated loyalty under royal patronage

จากตารางข้างต้นผู้วิจัยจะจำแนกการวิเคราะห์การผจญภัยที่สร้างวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของวีรบุรุษตามประเภทเจ้าเมือง เพื่อแสดงให้เห็นกระบวนการเป็นวีรบุรุษของเจ้าเมืองแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1) พญามังรายจะรวบรวมเมืองต่าง ๆ แล้วสถาปนาเป็นอาณาจักรนครพิงค์ ส่วนพญางำเมืองสถาปนาเมืองพะเยา จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การเป็นวีรบุรุษของเจ้าเมืองประเภทนี้ คือ การตั้งบ้านสร้างเมืองใหม่

2) สมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีพระราโชบายสร้างเมืองหลวงแห่งใหม่ จึงมีพระราชดำริให้สร้างพระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ ในบริเวณเมืองลพบุรี ส่วนสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 ตามพงศาวดารบันทึกว่าพระราชมารดาประสูติพระองค์ ณ บ้านโพธิ์ประทับช้าง เมืองโอฆบุรีซึ่งคือเขตจังหวัดพิจิตรในปัจจุบัน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จมาพักทัพและตั้งค่ายเพื่อสะสมกำลังเพื่อกลับไปกู้ชาติ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ทรงมีคุณูปการต่อกองทัพเรือของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และยังทรงมีคุณูปการด้านการแพทย์ด้วย ส่วนพระยาพิชัยดาบหัก และท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร กระทำคุณูปการด้านการต้านทัพพม่า เช่นเดียวกับท้าวสุรนารี (ย่าโม) เป็นบุคคลที่ปรากฏตามตำนานและประวัติศาสตร์ในฐานะผู้กระทำคุณูปการด้านการต้านทัพลาว จากที่กล่าวมาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นำมาสู่การเป็นวีรบุรุษของเจ้าเมืองประเภทนี้ คือ การเป็นนักปกครองหรือนักรบ

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

3) พระยาชัยสุนทร พระยาภักดีชุมพล เจ้าปทุมวรราชสุริยวงศ์ พระนครศรีบริรักษ์ และพระภักดีเดชะ มีคุณูปการด้านการช่วยสยามทำศึกสงครามที่เกี่ยวกับฝ่ายลาว หรือเกี่ยวกับการศึกฝ่ายญวน จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การเป็นวีรบุรุษของเจ้าเมืองประเภทนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นนักรบที่ยอมสวามิภักดิ์และจงรักภักดีต่อราชวงศ์จักรี

4) พระเจ้าศรีธรรมโศกราช เป็นผู้รวบรวมหัวเมือง 12 นักษัตร และสถาปนาพุทธศาสนาให้มั่นคง พระนางจามเทวี ทำศึกปราบพญามิลักขะหรือหัวหน้าเผ่าลัวะ และได้สถาปนาพุทธศาสนาให้มั่นคงในดินแดนหริภุญชัย ส่วนพระยาไชยสงคราม (หนานทิพย์ช้าง) ทำศึกขับไล่พม่าและทำนุบำรุงพุทธศาสนา จากที่กล่าวมาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การเป็นวีรบุรุษของเจ้าเมืองประเภทนี้ คือ การเป็นนักปกครองที่ทำนุบำรุงพุทธศาสนา

5) พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี และพระยาวิเชียรคีรี เป็นชาวจีนอพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในราชวงศ์จักรี และได้เป็นผู้มีคุณูปการด้านการค้าและเศรษฐกิจโดยเฉพาะกิจการเหมืองแร่ดีบุกและสัมปทานรังนกนางแอ่น เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การเป็นวีรบุรุษของเจ้าเมืองประเภทนี้ คือ การเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ

ในส่วนนี้อาจกล่าวได้ว่าวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดแบบไทยมีความแตกต่างจากแนวคิดของโจเซฟ แคมป์เบลล์ (Campbell, 2003) ที่กล่าวว่าการผจญภัยต้องต่อสู้กับอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือผ่านบททดสอบทางจิตวิญญาณ ทว่าวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดแบบไทยผ่านการทดสอบจากสงคราม การปกครอง หรือการจัดการทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นวีรกรรมที่มีคุณูปการต่อแผ่นดินสยามหรือประเทศไทยในเวลาต่อมา

Table 4: Return With Elixir

Traditional Provincial Sovereigns Prior to the Nation-State Era	Rulers who governed according to the Ten Royal Virtues (Thotsaphit Ratchatham), thereby ensuring peace and prosperity in their realm
Provincial Rulers Linked to the Formation of the Thai Nation-State as Royal or Noble Figures	Governors or military leaders who made significant contributions to the nation-state
Founding Provincial Rulers of Cities and Settlements	Founders of cities or settlements whose actions contributed to the development of the nation-state
Legendary Provincial Rulers in Local Folklore	City rulers or individuals who provided distinguished service to the nation-state
Non-Local Provincial Rulers	Individuals who rendered meritorious service to the nation-state

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

จากตารางข้างต้นผู้วิจัยจะจำแนกการวิเคราะห์กระบวนการเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์หลังจากสร้างวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของวีรบุรุษตามประเภทเจ้าเมือง ดังนี้

1) พญามังรายเป็นผู้รวบรวมหัวเมืองด้วยบุญบารมี สถาปนาเป็นเมืองใหม่และปกครองด้วยความร่มเย็น ส่วนพญางำเมืองเป็นผู้ปกครองมีบุญบารมีมาก ปกครองบ้านเมืองก็มีความเจริญ การเป็นวีรบุรุษสัมพันธ์กับการดำรงอยู่ในฐานะบุคคลศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าเมืองประเภทนี้ คือ การเป็นนักปกครองที่มีบุญญาธิการ

2) สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นกษัตริย์ที่เป็นปราชญ์ด้านการต่างประเทศ สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 เป็นกษัตริย์ที่เข้มแข็งเด็ดขาด สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นกษัตริย์ผู้กู้ชาติ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทรงมีความเข้มแข็งและเก่งกาจทั้งการศึกทางทะเลและการแพทย์แผนไทย เช่นเดียวกับพระยาพิชัยดาบหัก ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร และท้าวสุรนารี (ย่าโม) เป็นผู้เสียสละและรักชาติยิ่งกว่าชีวิต การเป็นวีรบุรุษสัมพันธ์ของกลุ่มนี้จะสัมพันธ์กับสถานะการเป็นนักปกครองที่มีบุญญาบารมี หรือเป็นขุนนางที่จงรักภักดี

3) พระยาชัยสุนทร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ได้แต่งตั้งท้าวโสมพะมิต เป็นพระยาไชยสุนทรครองเมืองกาฬสินธุ์เป็นคนแรก (Committee on Documentation and Archives Compilation in the Executive Committee for the Celebration of His Majesty the King's Birthday Anniversary, 1999, p.219-220) พระยาภักดีชุมพล ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เจ้าปทุมวรราชสุริยวงศ์ "พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคำผงเป็น "พระประทุมวรราชสุริยวงศ์" เป็นวีรบุรุษและบรรพบุรุษของชาวเมืองอุบลราชธานี" (Committee on Documentation and Archives Compilation in the Executive Committee for the Celebration of His Majesty the King's Birthday Anniversary, 2001, p.299) พระนครศรีบริรักษ์ "พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระนครศรีบริรักษ์ เป็นตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองขอนแก่นทุกรุ่น" (Committee on Documentation and Archives Compilation in the Executive Committee for the Celebration of His Majesty the King's Birthday Anniversary, 2000, p.242-243) และพระภักดีเดชะ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว การเป็นวีรบุรุษที่เป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าเมืองประเภทนี้จะสัมพันธ์กับการเป็นเจ้าเมืองที่เป็นผู้นำพร้อมทั้งได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งราชวงศ์จักรี

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

4) พระเจ้าศรีธรรมโศกราช เป็นผู้นำในการสร้างวัดพระมหาธาตุ และประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุไว้ในเจดีย์เมืองนครศรีธรรมราช พระนางจามเทวี เป็นผู้นำในการสร้างวัดสำคัญ 4 มุมเมืองหริภุญชัย ทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรือง ส่วนพระยาไชยสงคราม (หนานทิพย์ช้าง) เป็นอดีตนักบวช เมื่อลาสิกขาออกมารบชนะพม่าแล้วมีส่วนทำนุบำรุงพระธาตุลำปางหลวง การเป็นวีรบุรุษที่เป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าเมืองประเภทนี้จึงมักจะสัมพันธ์กับการเป็นนักปกครองที่ทำนุบำรุงพุทธศาสนา

5) พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี ได้นำประชาชนชาวระนองบุกเบิกทำเหมืองแร่ดีบุกส่งไปยังพระราชสำนักในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว "ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งให้เป็น หลวงรัตนเศรษฐี ตำแหน่งขุนนางนายอากรเมืองระนอง" (Committee on Documentation and Archives Compilation in the Executive Committee for the Celebration of His Majesty the King's Birthday Anniversary, 2001, p.204) และพระยาวิเชียรคีรี "ส่งอากรรังนกเข้าภาคหลวงปีละมาก ๆ ต่อมาจึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นผู้ว่าราชการเมืองสงขลาในรัชสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี และเป็นผู้ว่าราชการเมืองสงขลาคนแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ด้วย" (Committee on Documentation and Archives Compilation in the Executive Committee for the Celebration of His Majesty the King's Birthday Anniversary, 2002, p.304-305) การเป็นวีรบุรุษที่เป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าเมืองประเภทนี้จึงสัมพันธ์กับการเป็นผู้นำเศรษกิจท้องถิ่นและส่งค่าภาคหลวงอันได้แก่อากรหรือภาษีที่ผู้ทำเหมืองหรือรับสัมปทานทรัพยากรธรรมชาติต่องจ่ายให้ภาครัฐ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าการประกอบสร้างวีรบุรุษจังหวัดเกิดจากคุณสมบัติสำคัญประการแรก คือ ความเป็นผู้นำ ประการที่สอง คือ ความเสียสละ และประการสุดท้าย คือ มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์รัฐชาติ แต่การที่จะเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัดมิได้เกิดจากวีรกรรมเพียงอย่างเดียวแต่เกิดจากผู้คนในพื้นที่นั้นเลือกสรร โดยกระทำผ่านการจัดพิธีกรรมบวงสรวงดวงวิญญาณวีรบุรุษ ดังนี้

2. สร้างสรรค์พิธีกรรมประจำจังหวัด : การประกอบสร้างพิธีกรรมประดิษฐ์

Invented tradition ครอบคลุมทั้งประเพณีที่ "ถูกประดิษฐ์" ขึ้นและสืบทอดมาในสังคมนานแล้ว และประเพณีที่ "เพิ่งประดิษฐ์" ขึ้นใหม่ (Na Thalang, 2013, p.43) เมื่อนำความหมายดังกล่าวมาใช้อธิบายพิธีกรรมประดิษฐ์จึง หมายถึง ชุดของการปฏิบัติ (practices) พิธีกรรมหรือสัญลักษณ์ซึ่งมี "กฎ" อันเป็นที่ยอมรับอย่างเปิดเผยหรือโดยนัย อันนำไปสู่การปลูกฝังค่านิยมและบรรทัดฐานทางพฤติกรรมผ่านการปฏิบัติซ้ำ โดยจะแนบสนิทกับปรากฏการณ์ในอดีตอย่างเป็นธรรมชาติ (continuity with the past)

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

(Hobsbawm 1983, p.6) รวมถึงการอ้างอิงถึงอดีตในเชิงสัญลักษณ์และความพิเศษของพิธีกรรมที่ประดิษฐ์ขึ้น อาจกล่าวได้ว่าในส่วนที่เชื่อมโยงกับอดีตโดยส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ได้รับการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ (Hobsbawm 1983, p.7)

จากแนวคิดดังกล่าวการวิเคราะห์ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์สัญลักษณ์ในพิธีกรรมเพื่ออธิบายให้เห็นกระบวนการประกอบสร้างพิธีกรรมประดิษฐ์ซึ่งเชื่อมโยงกับความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ในตำนานหรือประวัติศาสตร์ แต่มักจะประกอบสร้างขึ้นใหม่ในบริบทสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้วิจัยจำแนกผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ วัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์ และพื้นที่สัญลักษณ์ ดังนี้

2.1 วัตถุสัญลักษณ์

วัตถุสัญลักษณ์สำคัญในพิธีบูชาวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด ได้แก่ ปะรำพิธีบวงสรวง เครื่องสังเวย และวัตถุตัวแทน โดยในแต่ละพื้นที่วิจัยมีรูปแบบการจัดวัตถุสัญลักษณ์ที่ต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ในลักษณะการจัดกลุ่มเพื่อสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของการใช้วัตถุสัญลักษณ์ในการบวงสรวงให้ชัดเจน ได้แก่ 1) ปะรำพิธี : สัญลักษณ์การต้อนรับที่สัมพันธ์กับสำนึกตัวตนของผู้คนที่มีต่อวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด 2) เครื่องสังเวย : สัญลักษณ์สะท้อนสถานะของวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด และ 3) วัตถุตัวแทน : สัญลักษณ์สะท้อนตัวตนของวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด ดังตารางต่อไปนี้

Table 5: Ritual Ceremonies (Parampithi): Symbols of welcome associated with human self-awareness in relation to the provincial heroes.

Type of Ritual Commemoration	Provinces
Royal-style Golden Worship Ceremony (State Ritual Form)	Phichit, Phayao, Lampang, Chanthaburi, Kalasin, Chumphon, Nakhon Si Thammarat, Nakhon Ratchasima, Songkhla
Formal Worship Ceremony (Official Ritual Form)	Lamphun, Uttaradit, Khon Kaen
Folk Worship Ceremony (Community-led Ritual Form)	Phuket, Prachinburi
Hybrid Ceremony (Division between State Ritual and Folk Ritual Spaces)	Ubon Ratchathani, Chaiyaphum, Lopburi, Rayong
Chinese-influenced Worship Ceremony	Ranong
Regional-style Worship Ceremony	Chiang Mai

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจำแนกรูปแบบการจัดปะรำพิธีบวงสรวงออกเป็น 6 รูปแบบ ได้แก่ 1) ปะรำพิธีบวงสรวงสีทองแบบรัฐพิธี จะมีการจัดวางและตกแต่งปะรำพิธีอย่างอลังการมีการจัดเรียงอย่างประณีต มีการปูปะรำพิธีด้วยผ้าสีขาวและมีพุ่มบายศรี 2) ปะรำพิธีบวงสรวงแบบพิธีการ จะจัดวางและตกแต่งปะรำพิธีอย่างเป็นระเบียบโดยใช้ภาชนะที่เรียบง่าย มีการปูปะรำพิธีด้วยผ้าสีขาวและมีพุ่มบายศรี 3) ปะรำพิธีบวงสรวงแบบราษฎร์พิธี จะจัดวางและตกแต่งปะรำพิธีอย่างเรียบง่าย 4) ปะรำพิธีบวงสรวงแบบแบ่งพื้นที่รัฐพิธีกับราษฎร์พิธี จะมีการจัดปะรำพิธีของภาครัฐที่อลังการไว้บริเวณประกอบพิธี แต่จะมีการเตรียมปะรำพิธีแยกพื้นที่สำหรับประชาชนเพื่อจัดวางเครื่องบวงสรวงได้ตามอัธยาศัย 5) ปะรำพิธีบวงสรวงแบบจีน จะมีการจัดปรับพิธีในลักษณะโต๊ะเครื่องเซ่นตามแบบวัฒนธรรมจีน และ 6) ปะรำพิธีบวงสรวงแบบท้องถิ่นนิยม จะจัดปะรำพิธีแบบอัตลักษณ์ท้องถิ่น อาทิ ปะรำพิธีแบบล้านนา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Figure 2: State Rituals, Songkhla Province. Official Ceremonies, Lamphun Province. Folk Rituals, Prachinburi Province

การจัดปะรำพิธีประกอบด้วยวัตถุสัญลักษณ์สำคัญหลายประการ เช่น ภาชนะใส่เครื่องสังเวย บายศรี ดอกไม้ และธูปเทียน วัตถุเหล่านี้มีความหมายถึงการต้อนรับดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่เจ้าพิธีได้อัญเชิญมาในพิธีบวงสรวง ปะรำพิธีบวงสรวงสีทองแบบรัฐพิธีสะท้อนมุมมองที่กลุ่มคนสำนึกรู้ว่าวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดมีสถานะดุจเทพ เป็นจิตวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ในฐานะผู้ปกครอง ส่วนปะรำพิธีบวงสรวงแบบพิธีการสะท้อนมุมมองที่กลุ่มคนสำนึกรู้ว่าวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดมีสถานะดุจจิตวิญญาณศักดิ์สิทธิ์แบบอารักษ์ในฐานะผู้ปกปักรักษา หรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง และปะรำพิธีบวงสรวงแบบราษฎร์พิธีสะท้อนมุมมองที่กลุ่มคนในพื้นที่สำนึกรู้ว่าวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดมีสถานะดุจวิญญาณบรรพบุรุษ

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

Figure 3: State Rituals vs. Folk Rituals, Lopburi Province. Chinese Style, Ranong Province. Local Style, Chiang Mai Province

ในขณะที่ปะรำพิธีบวงสรวงแบบแบ่งพื้นที่รัฐพิธีกับราษฎร์พิธีมีมุมมองที่กลุ่มคนสำนึกรู้ว่าวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดซ้อนทับกันทั้งสถานะเทพผู้ปกครองและสถานะดวงวิญญาณบรรพชน ส่วนปะรำพิธีบวงสรวงแบบจีนสะท้อนมุมมองที่กลุ่มคนสำนึกรู้ว่าวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดมีสถานะเป็นดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่สัมพันธ์กับสายตระกูลดั้งเดิมในสมัยที่ยังมีชีวิต และปะรำพิธีบวงสรวงแบบท้องถิ่นสะท้อนมุมมองที่กลุ่มคนสำนึกรู้ว่าวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดมีสถานะดุจวิญญาณบรรพชนที่ตรึงแน่นกับการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นลูกหลานของผู้คนในชุมชน

Table 6: Offerings: Symbols reflecting the status of the provincial heroes.

Type of Sacrificial Offerings	Provinces
Offerings of Fish, Meat and Traditional Sweets (Krayabuat)	Phayao, Lampang, Chanthaburi, Rayong, Chumphon, Nakhon Si Thammarat, Songkhla, Uttaradit, Kalasin, Nakhon Ratchasima, Khon Kaen, Phichit, Lopburi
Offerings of Fish, Meat, Traditional Sweets and Local Foods	Lamphun, Chaiyaphum, Phuket, Ubon Ratchathani, Prachinburi
Local (Indigenous) Offerings	Chiang Mai
Chinese-style Offerings	Ranong

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจำแนกเครื่องสังเวยออกเป็น 3 รูปแบบโดยในกรณีจังหวัดที่จัดประรำพิธีบวงสรวงแบบแบ่งพื้นที่รัฐพิธีกับราษฎร์พิธีผู้วิจัยจะพิจารณาว่าใช้ของสังเวยร่วมกัน ได้แก่ 1) เครื่องสังเวย มัจฉะมังสะและกระยาบวช มัจฉะมังสะประกอบด้วยเนื้อสัตว์หลัก เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา กุ้ง ปู ในบางจังหวัดอาจมีหอยหรือไข่ต้ม ส่วนกระยาบวชประกอบด้วยธัญพืช ขนมหวาน และผลไม้อย่างละ 9 ชนิด ชุดเครื่องสังเวยมักมีน้ำ 9 สี และสุราด้วย การจัดเครื่องสังเวยในลักษณะดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าดวงวิญญาณวีรบุรุษว่ามีสถานะเป็นเทพที่แยกภพกับชีวิตในโลกมนุษย์ การอัญเชิญดวงวิญญาณจึงต้องใช้เครื่องสังเวยตามพิธีกรรมในการอัญเชิญเทวดา 2) เครื่องสังเวยมัจฉะมังสะ กระยาบวช และอาหารท้องถิ่น เครื่องสังเวยลักษณะนี้คล้ายกับแบบแรก แต่จะเพิ่มอาหารท้องถิ่น เช่น ข้าวเหนียว ข้าวแต๋น ลาบ และมะขามเปียก 3) เครื่องสังเวยท้องถิ่น เครื่องสังเวยในลักษณะนี้ใช้อาหารท้องถิ่นเป็นเครื่องสักการะหลักอาทิ กรณีศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือพบการใช้เครื่องสังเวย เช่น กับข้าวพื้นเมือง 8 อย่าง ขนมหวาน 8 อย่าง และขนมท้องถิ่น 1 อย่าง คือ ขนมปาด นอกจากนี้ยังมีไก่และสุราด้วย 4) เครื่องสังเวยแบบจีน เครื่องสังเวยในลักษณะนี้ใช้อาหารไทยและอาหารจีนเป็นเครื่องสักการะ เช่น กับข้าว 16 อย่าง ข้าว หมู ไก่ ปลาหมึก หมี่หุ้น ขนมไทย ผลไม้ และขนมรูปเต่าแบบจีน การจัดเครื่องสังเวยทั้งแบบที่ 2 - 4 สะท้อนให้เห็นว่าดวงวิญญาณวีรบุรุษเจ้าเมืองมีสถานะเป็นเทพหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ร่วมภพกับชีวิตในโลกมนุษย์และมีความซ้อนทับกับความคิดเกี่ยวกับวิญญาณบรรพชนด้วย ซึ่งเห็นได้จากการจัดเครื่องสังเวยที่เป็นอาหารในชีวิตประจำวัน

Table 7: Representative Objects: Symbols reflecting the identity of the provincial heroes.

Category of Representative Object	Symbolic Object(s)
Symbolic objects representing rulership or military leadership	Royal sword, sword, warrior's helmet, dagger
Symbolic objects representing allegiance or submission	Bronze ceremonial kettle/pot
Symbolic objects representing righteous governance	Scripture or sacred text (palm-leaf manuscript or Buddhist scripture)
Symbolic objects representing economic leadership	Traditional ore-panning tools

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจำแนกวัตถุตัวแทนออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) วัตถุสัญลักษณ์แสดงความเป็นนักปกครองหรือนักรบ 2) วัตถุสัญลักษณ์แสดงการสวามิภักดิ์ 3) วัตถุสัญลักษณ์แสดงความเป็นผู้ปกครองโดยธรรม และ 4) วัตถุสัญลักษณ์แสดงความเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ ดังนี้

Figure 4: Sword

Figure 5: Hat

Figure 6: Bronze Kettle

Figure 7: Ore-Sifting Equipment

วัตถุสัญลักษณ์แสดงความเป็นนักปกครองหรือนักรบ ได้แก่ ดาบ หมวกนักรบ ตัวอย่างปรากฏในขบวนแห่เครื่องบวงสรวงของจังหวัดอุบลราชธานี พิธีบวงสรวงเจ้าปทุมวรราชสุริยวงศ์ นอกจากนี้ดาบยังเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏในมือของอนุสาวรีย์วีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดหลายองค์ ได้แก่ พระแสงดาบในพระหัตถ์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (สมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ) และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ดาบในมือของพระยาพิชัยดาบหัก พระภักดีเดชะ ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร ท้าวสุรนารี (ย่าโม) พระยาชัยสุนทร พระยาภักดีชุมพล พระนางจามเทวี และพระยาไชยสงคราม (หนานทิพย์ช้าง) ส่วนกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทรงกระบี่ในเครื่องแบบทหาร วัตถุสัญลักษณ์กลุ่มนี้พบมากที่สุดสะท้อนให้เห็นว่าอำนาจทางการปกครองในฐานะวีรบุรุษจะต้องสัมพันธ์กับการรบและการต่อสู้เพื่อรัฐชาติ

ในด้านวัตถุสัญลักษณ์แสดงการสวามิภักดิ์ ได้แก่ กาน้ำสัมฤทธิ์เป็นของที่พระยาชัยสุนทรใช้เพื่อเป็นเครื่องแสดงความจงรักภักดีต่อราชวงจักรี ส่วนวัตถุสัญลักษณ์แสดงความเป็นผู้ปกครองโดยธรรม ปรากฏที่อนุสาวรีย์ พระเจ้าศรีธรรมโศกราชในพระหัตถ์ถือคัมภีร์ไว้ และวัตถุสัญลักษณ์แสดงความเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ ปรากฏในขบวนพิธีบวงสรวงพระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี มีการนำจอบและบุ้งกี๋มาเป็นสัญลักษณ์ของการหาแร่ดีบุกที่ทำให้เศรษฐกิจของเมืองระนองในสมัยนั้นเจริญ วัตถุสัญลักษณ์ดังกล่าวสะท้อนตัวตนของวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดว่ามีคุณลักษณะเด่นในด้านการเป็นนักปกครอง การเป็นนักรบ เป็นผู้จงรักษ์ภักดี เป็นผู้ปกครองโดยธรรม หรือเป็นผู้นำทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้นอกจะสื่อความหมายในพิธีกรรมแล้วยังประกอบสร้างให้เห็นเป็นรูปธรรมจากข้อมูลประวัติศาสตร์ เปรียบเสมือนการฉายภาพตัวตนเฉพาะของวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดซ้ำอีกครั้ง

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

2.2 พฤติกรรมสัญลักษณ์

พฤติกรรมสัญลักษณ์สำคัญที่พบในพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด ได้แก่ การปักธูปที่เครื่องสังเวย การโปรยข้าวตอกดอกไม้ การเผากระดาษเงินกระดาษทอง การบวงสรวง ได้แก่ การกล่าวบทบวงสรวงและการถวายเครื่องสังเวยบูชา การเปลี่ยนเครื่องทรงที่อนุสาวรีย์ การแจกจ่ายเครื่องสังเวย และการรำ ดังนี้

การปักธูปที่เครื่องสังเวย : สัญลักษณ์การสื่อสารระหว่างมนุษย์กับดวงวิญญาณ

Figure 8: Incense Placement on the Offering Altar, Uttaradit Province

การปักธูปที่เครื่องสังเวยเป็นสัญลักษณ์ที่กลุ่มคนใช้สื่อสารกับดวงวิญญาณวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด โดยการใช้ควันธูปที่ลอยสูงขึ้นไปยังอากาศเป็นเสมือนการบอกกล่าวให้ดวงวิญญาณมารับเครื่องสังเวย ดังนั้นผู้ร่วมพิธีจึงจำเป็นต้องปักธูปที่เครื่องสังเวยให้ครบถ้วนทุกชนิด เพราะหากไม่ปักธูปที่เครื่องสังเวยชนิดใดก็จะเสมือนว่าไม่ได้ส่งสัญญาณให้ดวงวิญญาณสามารถรับเครื่องสังเวยชนิดนั้นได้

การโปรยข้าวตอกดอกไม้ : สัญลักษณ์ของความรุ่งเรือง

Figure 9: The ritual act of scattering popped rice and flowers, Rayong Province.

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

การโปรยข้าวตอกดอกไม้ในพิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของคนไทยมาแต่อดีต เนื่องจากข้าวตอกเป็นข้าวที่แตกบานออก และกลีบดอกไม้ก็เป็นสิ่งที่บานออก ลักษณะของการคลี่บานจึงเป็นสัญลักษณ์แทนความหมายของการแผ่ขยาย รวมถึงพฤติกรรมการโปรยขึ้นข้างบนสื่อความหมายถึง การเจริญขึ้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการโปรยข้าวตอกดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายในทางส่งเสริมความเป็นสิริมงคลให้กับการประกอบพิธีกรรม รวมถึงอาจสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ของผลาหารและภักษาหารอีกด้วย

การเผากระดาษเงินกระดาษทอง : สัญลักษณ์การส่งความมั่งคั่ง

Figure 10: The ritual burning of silver and gold paper offerings, Ranong Province.

การเผากระดาษเงินและกระดาษทองเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏเฉพาะในพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดของจังหวัดระนองเพียงจังหวัดเดียว ทั้งนี้สอดคล้องกับประวัติของพระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี ที่เป็นชาวจีนซึ่งอพยพมาอยู่ในประเทศไทย การเผากระดาษเงินและกระดาษทองเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกงเต็กของชาวจีน โดยกระดาษเงินและกระดาษทองเป็นตัวแทนของมูลค่าของเงินและทอง เมื่อมีการเผาจึงใช้ควันเป็นสัญลักษณ์ของการส่งทรัพย์สินไปยังโลกวิญญาณเพื่อให้ดวงวิญญาณได้รับไปใช้ในปรโลก ซึ่งพฤติกรรมสัญลักษณ์ในพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นการขับเน้นให้เห็นการผสานทางวัฒนธรรมเพื่อตอกย้ำความเป็นชุมชนชาวจีนและสายสัมพันธ์ของสายตระกูล ณ ระนอง ของจังหวัดระนองอีกด้วย

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

การถวายพวงมาลาหรือสิ่งสักการะ การกล่าวคำบูชา และการประนมมือ: สัญลักษณ์ของการแสดงความเคารพ

Figure 11: Nakhon Ratchasima Province. Ubon Ratchathani Province. Phayao Province.

ในการบวงสรวงดวงวิญญาณวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดจะมีการถวายพวงมาลา ในบางจังหวัดอาจเป็นการวางพวงมาลัย พานพุ่ม หรือขันหมากเบ็ง โดยวางตามลำดับหน่วยงานราชการโดยเริ่มต้นจากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นอันดับแรก โดยหากจังหวัดใดมีผู้นำสายสกุลหรือตระกูลเข้าร่วมพิธีก็จะได้วางเครื่องสักการะเป็นลำดับถัดไป จากนั้นมักเป็นวางการเครื่องสักการะตามลำดับหัวหน้าหน่วยงานในฝ่ายมหาดไทย และมักตามด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือสภาวัฒนธรรมจังหวัด ต่อจากนั้นจะตามด้วยผู้บัญชาการมณฑลทหารบก ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัด รวมถึงหน่วยงานระดับเทศบาล จากนั้นเป็นการวางเครื่องสักการะจากหัวหน้าหน่วยงานในระดับอำเภอและตำบลตามลำดับ โดยมีภาคประชาชน อาทิ กลุ่มสมาคมต่าง ๆ เป็นลำดับท้ายที่สุด พฤติกรรมดังกล่าวนี้เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการแสดงความเคารพต่อดวงวิญญาณวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดและในขณะเดียวกันก็ยังเป็นการสะท้อนการจัดลำดับอำนาจการปกครองภายในจังหวัดอีกด้วย

ประการสำคัญในการการบวงสรวงเจ้าเมือง ผู้ร่วมพิธีทุกคนจะต้องประนมมือและกล่าวคำบวงสรวงตามที่เจ้าพิธีกล่าวนำสวด พฤติกรรมดังกล่าวนี้เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเคารพ เพราะการประนมมือไหว้เป็นท่าทางที่ใช้แสดงต่อสิ่งที่เคารพ ส่วนการกล่าวคำบวงสรวงมีรูปแบบเดียวกับการกล่าวคำปฏิญาณตนกล่าวคือจะมีการเปล่งคำอันเป็นการแสดงสัตย์ปฏิญาณในการทำหน้าที่ด้วยความสุจริต

การเปลี่ยนเครื่องทรงที่อนุสาวรีย์ : สัญลักษณ์แห่งการเริ่มต้น

Figure 12: Khon Kaen Province

การเปลี่ยนเครื่องทรงที่อนุสาวรีย์เป็นสัญลักษณ์แห่งการเริ่มต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัฒนธรรมไทยจะมีค่านิยมการสรงน้ำ การรดน้ำดำหัวและมอบเสื้อผ้าชุดใหม่ให้กับญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ดังนั้นในการเปลี่ยนเครื่องทรงที่อนุสาวรีย์ หากวีรบุรุษเป็นชายก็จะเปลี่ยนผ้าคาดเอว แต่หากเป็นหญิงก็จะเปลี่ยนผ้าสไบ พฤติกรรมดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นใหม่ที่เป็นมงคลและเป็นเสมือนการเดินทางเพื่อมาสักการะขอพรญาติผู้ใหญ่โดยมอบเสื้อผ้าชุดใหม่เป็นเครื่องสักการะ

การแจกจ่ายเครื่องสังเวย : สัญลักษณ์ของการรับพร

Figure 13: Chumphon Province

การแจกจ่ายเครื่องสังเวยจะเกิดขึ้นในส่วนท้ายสุดของพิธีกรรม เมื่อประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้นทุกประการแล้ว เจ้าพิธีมักจักประกาศให้ผู้มาเข้าร่วมพิธีมาหยิบเครื่องสังเวยนำกลับไปรับประทาน แม้บรรยากาศจะแสดงให้เห็นการเบียดเสียดและชุลมุน แต่ผู้เข้าร่วมพิธีจะไม่ถือโทษโกรธกัน เพราะทุกคนเข้าใจว่าผู้ร่วมพิธีต้องการเข้าไปเลือกหยิบของสังเวยกลับไป เครื่องสังเวยที่ผ่านการประกอบพิธีแล้วจะมีสถานะเป็นของมงคล ดังนั้นการรับเครื่องสังเวยกลับไปรับประทานจึงเป็นสัญลักษณ์ของการได้รับคำอวยพรจากดวงวิญญาณเจ้าเมืองผู้เป็นวีรบุรุษ ซึ่งสอดรับกับวัฒนธรรมไทยโบราณที่จะต้องให้ผู้มีสถานะ เช่น พระสงฆ์ เจ้านาย ขุนนางหรือผู้ใหญ่ รับประทานอาหารก่อน แล้วผู้อ่อนอาวุโสจึงค่อยรับประทานอาหาร สิ่งของที่ได้รับมานั้นถือว่าเป็นของมงคล ซึ่งการรับประทานอาหารภายหลังมักถือว่าเป็นการแสดงตนเป็นลูกศิษย์ใกล้ชิด

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

การรำ : สัญลักษณ์ของการสร้างสัมพันธมิตร

Figure 14: Chiang Mai Province. Kalasin Province. Chumphon Province.

การรำบวงสรวงจะเกิดขึ้นหลังจากประกอบพิธีในส่วนศักดิ์สิทธิ์เสร็จแล้ว ผู้ที่มารำในพิธีมักเป็นประชาชนในจังหวัด กลุ่มสมาคม หรือชมรมในจังหวัดที่มีการนัดหมายซักซ้อมการรำบวงสรวงและเตรียมการเกี่ยวกับการแต่งกายไว้ล่วงหน้าตามความสมัครใจ จากการสัมภาษณ์พบว่าบางรายเดินทางมารำทุกปี การรำเป็นสัญลักษณ์ของการเฉลิมฉลอง เห็นได้จากการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง หรืองานในวันสำคัญมักมีการแสดงการร่ายรำเพื่อเป็นการขับกล่อม รวมถึงเป็นคติของการถวายมือหรือการฝากตัวอ่อนน้อมต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ของดวงวิญญาณเจ้าเมืองประจำจังหวัดด้วย และยังเป็นสัญลักษณ์ของการอุทิศตัวเป็นลูกหลานบุคคลศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งผู้รำต้องตั้งใจและเตรียมตัวซักซ้อมเป็นเวลานาน จึงทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมการรำเกิดความรู้สึกซาบซึ้งและภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมการรำบวงสรวงในงานพิธี

2.3 พื้นที่สัญลักษณ์

พื้นที่สัญลักษณ์สำคัญในพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด ได้แก่ ลานอนุสาวรีย์ : พื้นที่แสดงสถานะทางสังคมของผู้คน และมณฑลพิธี : พื้นที่จำลองจักรวาล ดังนี้

ลานอนุสาวรีย์ : พื้นที่แสดงสถานะทางสังคมของผู้คน

ในบริเวณที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์วีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดมักตั้งอยู่ใกล้ศูนย์ราชการ และด้านหน้าจะมีพื้นที่ลานอนุสาวรีย์เพื่อใช้เป็นพื้นที่ให้คนใช้สักการะ โดยในวันที่จัดพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดหน่วยงานราชการจะมีการตั้งเต็นท์และจัดแบ่งพื้นที่นั่งสำหรับหน่วยงานราชการต่าง ๆ บุคคลสำคัญและผู้ทรงเกียรติจะมีจุดที่นั่งด้านหน้าเฉพาะลดหลั่นกันไปตามตำแหน่งสำคัญทางราชการ นอกจากนี้หัวหน้าหน่วยงานราชการหรือบุคคลสำคัญจะได้สักการะก่อนหลังตามลำดับความสำคัญของตำแหน่งงานอีกด้วย

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

Figure 15: Lampang Province. Nakhon Ratchasima Province.

ตัวอย่างจังหวัดลำปางจะมีการจัดพิธีบวงสรวงพระยาไชยสงคราม (หนานทิพย์ช้าง) เป็นประจำทุกปี โดยหัวหน้าหน่วยราชการแต่ละหน่วยงานจะต้องเตรียมพวงมาลาเพื่อสักการะตามลำดับทีละหน่วยงาน ส่วนที่จังหวัดนครราชสีมาในปี 2567 นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้เดินทางมาเป็นประธานในการคล้องพวงมาลัยที่อนุสาวรีย์จำลองท้าวสุรนารีด้านบนลานอนุสาวรีย์

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าอนุสาวรีย์เป็นองค์ประธานสำคัญที่สุด แต่พื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์กลับเป็นพื้นที่แสดงสถานะทางสังคมของผู้คน บุคคลสำคัญจะได้รับเกียรติให้นั่งด้านหน้าใกล้อนุสาวรีย์มากที่สุด ส่งผลให้วันที่จัดพิธีบวงสรวงประจำปี ลานอนุสาวรีย์เป็นเสมือนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยประกาศสถานะของผู้มีบุญญาบารมีในจังหวัดอีกด้วย

มณฑลพิธี : พื้นที่จำลองจักรวาล

ในวันจัดพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด หน่วยงานราชการ และเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายช่วยกันจัดมณฑลพิธี โดยจะต้องจัดตามรูปแบบที่เจ้าพิธีที่เชิญมาเป็นผู้ประกอบพิธีในปีนั้นๆ กำหนด โดยผู้จัดมณฑลพิธีจะเตรียมพื้นที่ตามคติไตรภูมิ โดยมีมณฑลพิธีเป็นเป็นพื้นที่จำลองสวรรค์ เห็นได้จากตัวอย่างดังภาพต่อไปนี้

Figure 16: Nakhon Ratchasima Province.

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

จากภาพเป็นการบวงสรวงท้าวสุรนารี (ย่าโม) ประจำปี 2567 จะเห็นได้ว่าการจัดมณฑลพิธีจะอยู่ในตำแหน่งด้านหน้าของอนุเสาวรีย์ ดังนั้นพื้นที่ของอนุสาวรีย์เป็นประดุจมุมมองของเทพที่มองจากสวรรค์มาสู่มนุษยภูมิ มณฑลพิธีจึงเป็นเสมือนพื้นที่จำลองจักรวาลที่กั้นเขตแดนระหว่างโลกมนุษย์กับสรวงสรรค์ ซึ่งทั้งสองจะเชื่อมเข้าด้วยกันได้ ก็ต่อเมื่อมีเจ้าพิธีเริ่มประกอบพิธีบวงสรวงเพื่ออัญเชิญดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์มายังปะรำพิธีที่จัดเครื่องพิธีที่เป็นสัญลักษณ์มักแทนด้วยสัญลักษณ์เทพนพเคราะห์ ซึ่งในสังคมไทยจะรับรู้กันว่าพื้นที่ที่มีสัญลักษณ์เทพนพเคราะห์อยู่มีความหมายถึงศูนย์กลางจักรวาล

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าทั้งวัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์ และพื้นที่สัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดสามารถสะท้อนความสัมพันธ์ของบุคคลศักดิ์สิทธิ์ในฐานะวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดกับกลุ่มคนได้ใน 2 ความสัมพันธ์ กล่าวคือ 1) วีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดในฐานะเทพผู้ปกครองเมือง ซึ่งกลุ่มคนในพื้นที่นั้นก็อยู่ภายใต้การปกครองและยอมรับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ และ 2) วีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดในฐานะบรรพชนผู้ปกป้องลูกหลาน ซึ่งกลุ่มคนอยู่ในสภาวะพึ่งพิงและสะท้อนความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัดสัมพันธ์กับประกอบสร้างพิธีกรรมบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการสื่อสารความหมายเกี่ยวกับความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ทั้งในฐานะเทพหรือในฐานะวิญญาณบรรพชนไปยังผู้เข้าร่วมพิธี สอดคล้องกับ Hongsuwan (2015, p.255) ที่อธิบายว่างานประเพณีที่เกิดจากการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ บ้างก็เป็นผลงานที่เกิดจากองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งเป็นผลงานที่เกิดจากหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือกลุ่มพัฒนาองค์กรอาชีพต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบภูมิหลังที่มาของการสร้างประเพณีในวิถีชุมชนท้องถิ่นแบบเดิม ก็จะทำให้มองเห็นว่ามักเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อทางศาสนาเป็นสำคัญ ดังนั้นในลำดับถัดไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ “เจ้าเมือง” ซึ่งมีสถานะเป็น “พ่อเมือง” หรือ “แม่เมือง” ที่ปรากฏในพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด ดังนี้

3. ความศักดิ์สิทธิ์รูปแบบใหม่ในสังคมไทย : การประกอบสร้างอัตลักษณ์ “เจ้าเมือง” ผ่านพิธีกรรม

Hall, S., & Du Gay, P. (1996, p.4) เขียนหนังสือเรื่อง Questions of cultural identity โดยกล่าวถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นทั้งเรื่องของ “การเป็น” และ “การกำลังกลายเป็น” กล่าวคือ อัตลักษณ์แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับอนาคต แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเชื่อมโยงกับอดีตด้วย ดังนั้น อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ก่อนแล้ว แต่ประกอบขึ้นจากภูมิหลังของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

แนวคิดอัตลักษณ์ของ Hall, S., & Du Gay, P. (1996) อาจเชื่อมโยงกับแนวคิดพิธีกรรมประดิษฐ์ของ Hobsbawm (1983) ได้ในประเด็นที่อธิบายว่าพิธีกรรมที่ได้รับการประดิษฐ์ขึ้นนั้นจะต้องสร้างความเชื่อมโยงกับอดีต โดย Hall มีมุมมองว่า อัตลักษณ์ก็เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ แนวคิดทั้งสองแนวคิดจึงสนับสนุนกันและสะท้อนให้เห็นว่าประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ผลิตขึ้นผ่านการเล่าเรื่อง (narrative construction) จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดของ Hobsbawm (1983) มุ่งเน้นที่พิธีกรรมและสัญลักษณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ซึ่งมีการอ้างอิงประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมโบราณ พิธีกรรมประดิษฐ์ดังกล่าวนี้ ได้รับการประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสร้างหรือสนับสนุน อัตลักษณ์ของชาติที่สัมพันธ์กับสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรม

ดังนั้นในส่วนนี้ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์การประกอบสร้างอัตลักษณ์ "เจ้าเมือง" ผ่านพิธีกรรม จำแนกออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) งานบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำปี : การประกอบสร้างอัตลักษณ์ประจำจังหวัดผ่านพิธีกรรม 2) การประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ประจำจังหวัด : กลยุทธ์การสื่อสารความศักดิ์สิทธิ์ และ 3) กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : ยุทธศาสตร์การค้าความศักดิ์สิทธิ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดกลายเป็นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญรูปแบบหนึ่งในสังคมไทย ดังนี้

3.1 งานบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำปี : การประกอบสร้างอัตลักษณ์ประจำจังหวัดผ่านพิธีกรรม

ในงานบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำปีของแต่ละจังหวัดประกอบสร้างอัตลักษณ์ประจำจังหวัดผ่านพิธีกรรมใน 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ อัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เห็นได้จากในขั้นตอนก่อนการบวงสรวงจะกล่าวถึงประวัติและคุณูปการของวีรบุรุษเจ้าเมือง เพื่อเป็นการระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญในอดีต และกล่าวสดุดีการต่อสู้ในฐานะวีรบุรุษที่ปกป้องชุมชนหรือชาติ ทำให้คนรุ่นหลังเชื่อมโยงกับรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นของตนเองอันนำไปสู่การประกอบสร้างอัตลักษณ์ประการที่สอง คือ อัตลักษณ์ "พ่อเมือง" หรือ "แม่เมือง" ซึ่งจะปรากฏผ่านลำดับพิธีในหลายขั้นตอน

ในการประกอบพิธีบวงสรวงประจำปี ผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องเดินทางมาเป็นประธานในพิธี เป็นผู้วางพานพุ่มหรือพวงมาลาเพื่อสักการะ รวมถึงในบางจังหวัดประธานยังต้องทำหน้าที่เปลี่ยนผ้าทรงที่อนุสาวรีย์ โดยพิธีกรหรือเจ้าพิธีจะอธิบายเชื่อมโยงว่าผู้ว่าราชการจังหวัดมีสถานะดุจเป็นทายาทของวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดซึ่งเทียบเท่ากับตำแหน่งเจ้าเมืองเดิม ดังนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบันจึงเป็นผู้ที่มีศักดิ์และสิทธิ์ในการเป็น "พ่อเมือง" หรือ "แม่เมือง" โดยชอบธรรม อันนำไปสู่การประกอบสร้างอัตลักษณ์ประการที่สาม คือ อัตลักษณ์ทางการเมืองและอำนาจรัฐ

ในงานบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำปี รัฐหรือการปกครองส่วนท้องถิ่นใช้พิธีกรรมเพื่อสร้างความชอบธรรม และความผูกพันระหว่างรัฐกับประชาชนผ่านกระบวนการเน้นย้ำว่าวีรบุรุษเจ้าเมืองเป็น "ตัวแทนของชาติและความจงรักภักดี" ดังนั้นพสกนิกรทุกหมู่เหล่าในฐานะลูกหลานจึงจำเป็นต้องสำนึกรักสถาบันชาติ เนื่องจากวีรบุรุษเหล่านั้นได้เสียสละเลือดเนื้อเพื่อกอบกู้และรักษาบ้านเมืองไว้

3.2 การประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ประจำจังหวัด : กลยุทธ์การสื่อสารความศักดิ์สิทธิ์

ในงานบวงสรวงวีรบุรุษประจำปีของแต่ละจังหวัดมีการประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ประจำจังหวัด ได้แก่ อัตลักษณ์ทางศาสนาและความเชื่อ โดยในงานบวงสรวงจะประกอบด้วยพิธีกรรม เช่น การเซ่นไหว้ การสวดบูชา รวมถึงแสดงการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิม (ผีบรรพบุรุษ) กับศาสนาพุทธ หรือพราหมณ์ อัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นกลยุทธ์การสื่อสารความศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสัมพันธ์กับวีถีท้องถิ่นหรือชุมชน ทำให้ภาครัฐและภาคประชาชนรู้สึกแนบแน่นและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ประจำจังหวัด ยังสะท้อนอัตลักษณ์ด้านความกตัญญูและการยกย่องวีรบุรุษ แสดงถึงค่านิยมการ "ไม่ลืมบุญคุณ" ของผู้ที่เสียสละเพื่อบ้านเมืองเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทยที่เน้นการเคารพและตอบแทนคุณ โดยอัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ยิ่งขับเน้นการสื่อสารความศักดิ์สิทธิ์ของดวงวิญญาณวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดว่า เมื่อกลุ่มคนเคารพดวงวิญญาณวีรบุรุษเจ้าเมือง ดวงวิญญาณวีรบุรุษเจ้าเมืองก็จะปกปักรักษาและอำนวยพรให้เกิดสิริมงคลต่อชีวิต

3.3 กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : ยุทธศาสตร์การค้าความศักดิ์สิทธิ์

ในงานบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำปีของแต่ละจังหวัด สนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านอัตลักษณ์ชุมชนและความสามัคคี ได้แก่ การรวมตัวของชาวบ้าน ห้างร้าน หน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ เพื่อร่วมทำพิธีสะท้อนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความภาคภูมิใจร่วมกัน

นอกจากนี้ยังส่งเสริมอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมร่วมสมัย กล่าวคือ งานบวงสรวงจะพัฒนาไปพร้อมกับกิจกรรมสมัยใหม่ เช่น ขบวนแห่ ขบวนนางรำ ดนตรี การแสดงพื้นบ้าน การออกร้านค้า หรือแม้แต่การท่องเที่ยว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชุมชนสามารถ "สร้างภาพลักษณ์" ของแต่ละจังหวัดเพื่อเผยแพร่ต่อสังคมภายนอกอันกล่าวได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์การค้าความศักดิ์สิทธิ์จากพิธีกรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากที่กล่าวมาอัตลักษณ์ที่ปรากฏผ่านงานบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำปี การประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ประจำจังหวัด และกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ช่วยสนับสนุนให้พิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดกลายเป็นพื้นที่บอกตัวตนในฐานะ "พ่อเมือง" และ "แม่เมือง" ของผู้มีอำนาจในหน่วยงานส่วนราชการ ทั้งยังเป็นผู้กำหนด "ความรับรู้" ของผู้คนในชุมชนที่เป็นผู้อยู่ภายใต้การปกครอง การจัดสรรพื้นที่การประกอบพิธีกรรม การมีส่วนร่วมกับขั้นตอนพิธีกรรม และสิทธิ์ในการกำหนดรูปแบบของพิธีกรรม อาจกล่าวได้ว่าในหลายพื้นที่ภาคประชาชนมีบทบาทเป็นเพียงผู้ร่วมพิธีตามขอบเขตที่หน่วยงานราชการกำหนด ยกเว้นในบางจังหวัดที่มีสายสกุลหรือสายตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าเมืองเหนียวแน่น ภาคประชาชนจะมีบทบาทและมีอำนาจในการกำหนดพื้นที่ ขั้นตอน รูปแบบและการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมมากกว่า แต่จากการเก็บข้อมูลภาคสนามก็มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าในหลายจังหวัดภาครัฐเข้ามามีบทบาทสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งก็มาพร้อมศักดิ์และสิทธิ์ในฐานะผู้ดำเนินงานหลักที่ต้องดำเนินโครงการตามกรอบงบประมาณและระเบียบราชการ จึงอาจจะส่งผลให้สายสกุลหรือสายตระกูลภาคประชาชนกำลังถูกลิดรอนอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการรูปแบบของพิธีกรรม ซึ่งบางครั้งทำให้จะต้องลดทอนขั้นตอนในส่วนพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ลงเพื่อแทนที่ด้วยกิจกรรมที่เป็นทางการจากภาครัฐ

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

บทสรุปและอภิปรายผล (Conclusion and discussion)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นจะเห็นได้ว่างานบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำปีไม่ใช่แค่พิธีระลึกถึงผู้กล้าหรือผู้มีคุณูปการต่อพื้นที่ แต่เป็นกระจกสะท้อนตัวตนของสังคมไทยในหลายมิติ ทั้งประวัติศาสตร์ ศาสนา ค่านิยม ความเชื่อมโยงระหว่างประวัติศาสตร์กับชุมชน และแม้แต่การเมืองการปกครอง ดังนั้นในงานวิจัยนี้ "วีรบุรุษ" จึงหมายถึงบุคคลผู้กระทำคุณูปการต่อรัฐชาติ ทั้งนี้คำว่า"เจ้าเมือง" คือ บุคคลทางประวัติศาสตร์ที่ภาครัฐและภาคประชาชนยกขึ้นเป็นบุคคลสำคัญของจังหวัดซึ่งอาจจะเป็นบุคคลในท้องถิ่นหรือต่างถิ่นก็ได้ โดยอิงแอบกับการนิยามความหมาย 3 นัย ได้แก่ 1) เจ้าผู้ปกครองเมืองตามการแต่งตั้ง เช่น พระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี พระยาวิเชียรคีรี พระนครศรีบริรักษ์ 2) เจ้าเมืองที่หมายถึงเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์แห่งเมือง เช่น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ท้าวสุรนารี และ 3) เจ้าผู้ปกครองเมืองที่มีสถานเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์แห่งเมือง เช่น พระยาภักดีชุมพล (เจ้าพ่อพระยาแล) พระยาพิชัยดาบหัก ดังนั้น "วีรบุรุษเจ้าเมือง" จึงหมายถึง บุคคลที่ท้องถิ่นร่วมกันเลือกสรรและยกย่องให้เป็น "บุคคลศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัด" มีสถานะดุจเทพเจ้าประจำเมืองและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัด

ในส่วนการประกอบสร้างความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัด ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่าชีวประวัติของวีรบุรุษเจ้าเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือ ชีวิตความเป็นวีรบุรุษเจ้าเมืองอาจเป็นชนชั้นปกครอง ขุนนาง หรือบุคคลธรรมดาก็ได้ แต่วีรกรรมที่สำคัญ คือ การผจญภัย ได้แก่ การออกรบเพื่อชาติ การเป็นนักปกครอง หรือการบุกเบิกทางการค้า ซึ่งจะนำไปสู่สิ่งวิเศษที่นำกลับมา ได้แก่ การทำให้บ้านเมืองสงบสุข หรือการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามการเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นรูปธรรมแท้จริงกลับเกิดขึ้นในชีวิตหลังความตาย กล่าวคือ เมื่อสำนึกความเป็นท้องถิ่นนิยมแพร่หลาย ภาครัฐมีนโยบายยกย่องเชิดชูวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด จึงนำไปสู่การเลือกเฟ้นบุคคลทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณูปการต่อจังหวัด จากนั้นมีการประกอบสร้างพิธีกรรมบวงสรวงเป็นงานประจำปี ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่มักจะเกิดพร้อมกับการสร้างรูปเคารพศักดิ์สิทธิ์เพื่อประดิษฐานให้ผู้คนได้กราบไหว้ จึงจำเป็นต้องจัดพิธีกรรมบวงสรวงเป็นครั้งแรกจากพิธีกรรมดังกล่าวได้พัฒนากลายรูปแบบเป็นงานบวงสรวงประจำปีอย่างเช่นปัจจุบัน

ในด้านการสร้างสรรค์พิธีกรรมประจำจังหวัด อาจกล่าวได้ว่าเป็นการประกอบสร้างพิธีกรรมประดิษฐ์ตามแนวคิด "invented tradition" ของ Hobsbawm (1983) เนื่องจากเป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากความนิยมสร้างอนุสาวรีย์เจ้าเมือง ซึ่งจากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าเริ่มขึ้นราวปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมาโดยในบางจังหวัดเพิ่งสร้างอนุสาวรีย์แล้วเสร็จในระยะประมาณ 10 ปี และริเริ่มจัดพิธีกรรมติดต่อกันในระยะรวม 5-6 ปีที่ผ่านมา โดยสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมที่สำคัญในงานบวงสรวงจำแนกเป็นวัตถุสัญลักษณ์ ได้แก่ ปะรำพิธีบวงสรวง เครื่องสังเวย และวัตถุตัวแทน พฤติกรรมสัญลักษณ์ เช่น การวางพวงมาลา การปักธูปที่เครื่องสังเวย การโปรยข้าวตอกดอกไม้ การเผากระดาษเงินกระดาษทอง การบวงสรวง การเปลี่ยนเครื่องทรงที่อนุสาวรีย์วีบุรุษ การแจกจ่ายเครื่องสังเวย และการรำ ส่วนพื้นที่สัญลักษณ์ ได้แก่ ลานอนุสาวรีย์ และมณฑลพิธี

ส่วนการวิเคราะห์ความศักดิ์สิทธิ์รูปแบบใหม่ในสังคมไทย : การประกอบสร้างอัตลักษณ์ "พ่อเมือง" "แม่เมือง" ผ่านพิธีกรรม ผลการวิเคราะห์การประกอบสร้างอัตลักษณ์ "เจ้าเมือง" ผ่านพิธีกรรม จำแนกออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ งานบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำปี การประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ประจำจังหวัด และกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

งานบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำปีเป็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ประจำจังหวัด 3 ประการ ได้แก่ อัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อัตลักษณ์ "เจ้าเมือง" และอัตลักษณ์ทางการเมืองและอำนาจรัฐจากส่วนกลาง ในด้านการประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ประจำจังหวัดเป็นกลยุทธ์การสื่อสารความศักดิ์สิทธิ์ 2 ประการ ได้แก่ อัตลักษณ์ทางศาสนาและความเชื่อ รวมถึงอัตลักษณ์ด้านความกตัญญูและการยกย่องวีรบุรุษ ส่วนกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนับว่าเป็นยุทธศาสตร์การค้าความศักดิ์สิทธิ์มี 2 ประการ ได้แก่ อัตลักษณ์ชุมชนและความสามัคคี และอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมร่วมสมัย

จากผลการวิจัยข้างต้นนำไปสู่การอภิปรายการประสานประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ในส่วน "ผู้สร้าง" โดยอาศัยการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ประกอบพิธี และผู้จัดเครื่องพิธี สรุปให้เห็นว่าการจัดพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดจะเกิดขึ้นได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานราชการหลายฝ่าย เนื่องจากเป็นงานใหญ่ประจำปีระดับจังหวัด จึงต้องมีการประชุมวางแผนล่วงหน้าอย่างน้อย 1 ปีงบประมาณ ทั้งในด้านงบประมาณที่จังหวัดจะกระจายไปยังหน่วยงานย่อยต่าง ๆ ที่จะต้องไปรับผิดชอบ ได้แก่ การประชุมหารือกับปราชญ์ท้องถิ่น หรือสายสกุล หรือสายตระกูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดพิธีกรรม ในกรณีที่มีการจัดจ้างผู้จัดปะรำพิธีและผู้ประกอบพิธีจากหน่วยงานภายนอก ต้องมีการเตรียมการด้านเอกสารการจัดซื้อจัดจ้างอย่างชัดเจน

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

นอกจากนี้ยังต้องมีการกระจายกิจกรรมไปยังหัวหน้าหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่รับผิดชอบอย่างเป็นระบบ เช่น ขั้นตอนการลำดับกิจกรรมในพิธีบวงสรวง การประสานงานบุคคลสำคัญที่ต้องเข้าร่วมพิธีกรรม การจัดการด้านสถานที่และปฏิคม รวมถึงการจัดสรรหน้าที่ความรับผิดชอบในกิจกรรมในแต่ละส่วนซึ่งในมุมมองของ "ผู้สร้าง" เห็นตรงกันว่าเป็นภาระหน้าที่ที่หนักและเหนื่อย แต่ก็เป็นพิธีกรรมที่สร้างความภาคภูมิใจทั้งต่อตนเองและในระดับองค์กร การจัดพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดถือได้ว่าเป็นการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในหลายจังหวัดจะจัดงานกาชาด หรืองานเทศกาลประชาสัมพันธ์ของดีประจำจังหวัดในช่วงเดียวกับพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด โดยอาศัยพิธีกรรมเป็นหมุดหมายเริ่มกิจกรรมและเป็นเครื่องดึงดูดใจประชาชนให้เข้าร่วมและนำไปสู่การเดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัดด้วย

จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์จาก "ผู้เสพ" ได้แก่ ภาคประชาชน สะท้อนให้เห็นว่าพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดให้เดินทางมาท่องเที่ยว เพื่อสัมผัสวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมถึงส่งผลให้รู้สึกให้อยากมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นประชาชนในจังหวัดหรือผู้ที่เข้ามาอาศัยทำกิจการในจังหวัดจะต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบวงสรวง หรือรำบวงสรวงถวายมืออย่างน้อยสักครั้งในชีวิตเนื่องจากเป็นการประกาศตนเป็นลูกหลานของเจ้าเมือง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกถึงพลังการได้รับพรอันศักดิ์สิทธิ์จากพิธีกรรม และยังรู้สึกภาคภูมิใจในท้องถิ่นที่ตนเข้ามาอาศัยอีกด้วย

อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยสังเกตเห็นอุปสรรคบางประการที่เกิดจากการจัดการโดยภาครัฐเป็นผู้นำ กล่าวคือ การจัดการพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดภาครัฐจะกระจายหน้าที่ย่อยไปตามหน่วยงานภายใต้การปกครอง เช่น โรงเรียนเทศบาลรับผิดชอบการจัดปะรำพิธี วัฒนธรรมจังหวัดประสานงานผู้ประกอบพิธี สำนักงานเทศบาลกระจายกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดง เป็นต้น ซึ่งในแต่ละจังหวัดก็จะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละด้านต่างกันไป หน่วยงานเหล่านี้ก็จะประสานงานและดำเนินงานภายใต้ขอบเขตหน้าที่ที่รับผิดชอบ บางส่วนมักเลือกใช้บริการ Event Organizer ซึ่งอาจขาดความรู้ความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นเครื่องเชิดชูอัตลักษณ์ชุมชน จนอาจทำให้การจัดพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัดในอนาคตอาจจะกลายเป็นรูปแบบเดียวกัน คือ การบวงสรวงแบบรัฐพิธีมาตรฐานไปเสียหมด ซึ่งลักษณะนี้อาจจะทำให้ขาดอัตลักษณ์ที่เป็นเสน่ห์ท้องถิ่นที่เป็นธรรมชาติตามความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนแต่ละจังหวัด

นอกจากนี้ในด้านการเก็บบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการจัดพิธีกรรมบวงสรวงในแต่ละปีนี้ยังขาดความเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในแต่ละปีมีการเปลี่ยนผู้ประกอบพิธีรวมถึงผู้จัดพิธีด้วยทำให้การจัดพิธีในแต่ละปีขาดการส่งต่อข้อมูล อีกทั้งในกรณีที่เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐโยกย้ายก็ไม่ได้มีการส่งต่อบันทึกการจัดพิธีกรรมในลักษณะฐานข้อมูลโครงการของหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบเพียงพอส่งผลให้รูปแบบพิธีขาดความเป็นองค์รวมเนื่องจากต่างหน่วยงานต่างจัดในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบให้ผ่านไปในแต่ละปี

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1

References

Campbell, J. (2003). *The Hero's Journey: Joseph Campbell on His Life and Work.* (3rd edition). (P. Cousineau, Ed.) Navato, California: New World Library.

Committee on Documentation and Archives Compilation in the Executive Committee for the Celebration of His Majesty the King's Birthday Anniversary. (1999). *Watthanatham Phatthanakan Thang Prawattisat Ekkalak Lae Phumpanya Changwat Kalasin*. [Culture, historical development, identity and wisdom of Kalasin Province]. Bangkok: Ministry of Interior Publishing House; Ministry of Education; Fine Arts Department.

Committee on Documentation and Archives Compilation in the Executive Committee for the Celebration of His Majesty the King's Birthday Anniversary. (2001). *Watthanatham Phatthanakan Thang Prawattisat Ekkalak Lae Phumpanya Changwat Ubon Ratchathani*. [Culture, historical development, identity and wisdom of Ubon Ratchathani Province.] Bangkok: Ministry of Interior Publishing House; Ministry of Education; Fine Arts Department.

Committee on Documentation and Archives Compilation in the Executive Committee for the Celebration of His Majesty the King's Birthday Anniversary. (2000). *Watthanatham Phatthanakan Thang Prawattisat Ekkalak Lae Phumpanya Changwat Khon Kaen*. [Culture, historical development, identity and wisdom of Khon Kaen Province]. Bangkok: Ministry of Interior Publishing House; Ministry of Education; Fine Arts Department.

Committee on Documentation and Archives Compilation in the Executive Committee for the Celebration of His Majesty the King's Birthday Anniversary. (2001). *Watthanatham Phatthanakan Thang Prawattisat Ekkalak Lae Phumpanya Changwat Ranong*. [Culture, historical development, identity and wisdom of Ranong Province]. Bangkok: Ministry of Interior Publishing House; Ministry of Education; Fine Arts Department.

Committee on Documentation and Archives Compilation in the Executive Committee for the Celebration of His Majesty the King's Birthday Anniversary. (2002). *Watthanatham Phatthanakan Thang Prawattisat Ekkalak Lae Phumpanya Changwat Songkhla*. [Culture, historical development, identity and wisdom of Songkhla Province]. Bangkok: Ministry of Interior Publishing House; Ministry of Education; Fine Arts Department.

Hall, S., & du Gay, P. (1996). *Questions of Cultural Identity*. London: Sage Publications.

Hongsuwan, P. (2015). Dynamics and the Construction of Invented Traditions in the Mekong River Basin Communities of Northeastern Thailand. In *Prapheni Sangsan Nai Sangkhom Ruamsamai* [Creative Traditions in Contemporary Society] (p. 245-317) (S. Na Thalang, Ed.). Bangkok: Phapphim Limited Partnership.

Hobsbawm, E. J. (1983). *Introduction: Inventing traditions*. Cambridge: Cambridge University Press.

Muengluang, P. (2011). *Concepts and symbols in Bun Paed Muen Siphan Khan at Ban Thamuang, Amphoe Selaphum, Changwat Roi-Et : A study of an invented ritual.* [Master's thesis, Chulalongkorn University]. https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/25421/

Na Thalang, S. (2013). Creative Folklore: A Review of Its Social Context and Related Concepts. *Journal of Letters*, 42(2), 1-74. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jletters/article/view/49253/40865

Runra, P. (2014). *Suat Nopphakhro ritual: Dynamism of an invented tradition in present Thai society*. [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University]. https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/20213/

Winzeler, L.R. (2008) *Anthropology and Religion*. Altamira Press. Umited States of America.

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements)

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุน ววน.) ทุนพัฒนานักวิจัยรุ่นกลาง ประจำปี 2566 และบริหารกองทุนภายใต้หน่วยวิจัยเฉพาะทางด้านการประยุกต์ต้นทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างมูลค่าด้านการท่องเที่ยว (Research Unit on the Application of Cultural Costs to Creating Value in Tourism) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาคผนวก (Appendix)

รายชื่อพิธีบวงสรวงวีรบุรุษเจ้าเมืองประจำจังหวัด วันที่เก็บข้อมูลภาคสนามใน พ.ศ.2567-2568

พิธีบวงสรวงสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	จังหวัดลพบุรี	วันศุกร์ที่ 16 กุมภาพันธ์ 2567
พิธีบวงสรวงพระยาชัยสุนทร	จังหวัดกาฬสินธุ์	วันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2567
พิธีบวงสรวงพญางำเมือง	จังหวัดพะเยา	วันอังคารที่ 5 มีนาคม 2567
พิธีบวงสรวงท้าวสุรนารี (ย่าโม)	จังหวัดนครราชสีมา	วันศุกร์ที่ 23 มีนาคม 2567
พิธีบวงสรวงพระยาวิเชียรคีรี	จังหวัดสงขลา	วันอาทิตย์ที่ 10 มีนาคม 2567
พิธีบวงสรวงท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร	จังหวัดภูเก็ต	วันอังคารที่ 12 มีนาคม 2567
พิธีบวงสรวงพญามังราย	จังหวัดเชียงใหม่	วันศุกร์ที่ 12 เมษายน 2567
พิธีบวงสรวงพระยาภักดีชุมพล	จังหวัดชัยภูมิ	วันเสาร์ที่ 13 ถึง วันจันทร์ที่ 15 พฤษภาคม 2567
พิธีบวงสรวงพระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี	จังหวัดระนอง	วันเสาร์ที่ 25 พฤษภาคม 2567
พิธีบวงสรวงเจ้าปทุมวรราชสุริยวงศ์	จังหวัดอุบลราชธานี	วันอาทิตย์ที่ 10 พฤศจิกายน 2567
พิธีบวงสรวงพระนครศรีบริรักษ์	จังหวัดขอนแก่น	วันพฤหัสบดีที่ 28 พฤศจิกายน 2567
พิธีบวงสรวงพระนางจามเทวี	จังหวัดลำพูน	วันอาทิตย์ที่ 1 ธันวาคม 2567
พิธีบวงสรวงกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์	จังหวัดชุมพร	วันพฤหัสบดีที่ 19 ธันวาคม 2567
พิธีบวงสรวงพระภักดีเดชะ	จังหวัดปราจีนบุรี	วันพุธที่ 25 ธันวาคม 2567
พิธีบวงสรวงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	จังหวัดระยอง	วันเสาร์ที่ 28 ธันวาคม 2567
	จังหวัดจันทบุรี	วันเสาร์ที่ 28 ธันวาคม 2567
พิธีบวงสรวงพระยาพิชัยดาบหัก	จังหวัดอุตรดิตถ์	วันอังคารที่ 7 มกราคม 2568
พิธีบวงสรวงสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8	จังหวัดพิจิตร	วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ 2568
พิธีบวงสรวงพระยาไชยสงคราม	จังหวัดลำปาง	วันเสาร์ที่ 15 กุมภาพันธ์ 2568
พิธีบวงสรวงพระเจ้าศรีธรรมโศกราช	จังหวัดนครศรีธรรมราช	วันศุกร์ที่ 11 เมษายน 2568

DOI: 10.58837/CHULA.JTS.22.1.1